

**MED41 Římské právo a jeho dědictví v mediteránní oblasti
(římské právo po roce 476 n. l.)**

9. přednáška – teze

Gótové

JUDr. Miroslav Frýdek

©

Ostrogóti a Theodorich Veliký

- Theodorich byl král Ostrogótů. Pod jeho vedením se Ostrogóti usadili v Itálii jako dobyvatelé. V roce 489 porazil Odoakara.
- Proti dobyvatelům bojovali jak Římané v Itálii tak i Východořímscí císaři.
- Theodorech si při zabírání italské půdy počínal velmi obezřetně → zabral pro své bojovníky jen třetinu italské půdy.
- Christianizaci Ostrogótů provedl ariánský biskup Wulfil.
- Ostrogóti usilovali o spojení s východořímským císařem, chtěli stejně jako Odoakar vládnout Itálii jako císařští místodržící.
- Theodorech nikdy nevystupoval jako „samovládce“, který vydává vlastní zákony → ale vydává „jen“ edikt, tedy právní normu nižší právní síly než jsou císařská nařízení (konstituce). Při vypracovávání svého ediktu čerpá z císařských zákonů → Edictum Theoderici.
- O vztahu mezi Ostrogóty a konstantinopolským císařem nám podává zprávu Cassiodorus (r. 508):
Varriae I, 1: „Musíme, nejmilostivější císaři (Anastasius) hledat mír, neboť nemáme žádný důvod k boji. Slouží tudíž Vaší moci a Vaší vážnosti, nejzbožnější ze všech knížat, že hledáme porozumění s Vámi, jehož jsme se dosud těšili. Vy jste nejkrásnější ozdobou všech říší. Vás oslavují jako záštitu celého světa. Vás všichni ostatní vládcové uznávají jako pána, neboť musí uznat, že jste jedinečný. To platí především pro nás, kteří jsme se naučili s pomocí boží vládnout Římanům podle stejného práva. naše vláda napodobuje Vaši. Je věrným obrazem věrného vzoru. Tou měrou jakou Vás následujeme, jsme sami vzorem pro všechny národy.“
- Theodorich převzal styl byzantského dvora a bez jakýchkoli výhrad napsal, že se nikdy nepostaví nad císaře a proti němu.

Edictum Theoderici. Mezi germánské kodifikace římského práva bývá vedle uvedených sbírek počítán někdy i edikt gótského krále Theodericha (Edictum Theoderici). Ne úplně právem. Je sice nesporné, že Theoderichův edikt obsahuje téměř výlučně staré normy římské (jenom vlastně jediné místo - ustanovení, o tzv. očistné přísaze - je germánské), na druhé straně nelze ovšem přehlédnout, že nebyl určen jen římskému obyvatelstvu (jako ony dvě klasické Leges Romanae), ale Gótům a Římanům dohromady. Edikt plnil nejen funkci "zákonů římských", ale i funkci "zákonů barbarských".

Doba vzniku Theoderichovy kodifikace není přesně známa, usuzuje se na léta 493 - 507. Sbíрка je rozsahem nevelká (má 155 článků) a obsahuje, jak se v prologu uvádí, hlavně taková ustanovení, jež se nejčastěji aplikují ("quae possunt saepe contingere"). Prameny jsou stejné jako u sbírky burgundské (Kodex Theodosianus, posttheodosiánské novely, Paulovy Senten- ce aj.).

Vizogóti

- Vizigóti přišli do Galie jako federáti. Měli obrovský obdiv ke všemu antickému.
- Od sklonku 5. až po 8. stol. vzniká celá řada právních předpisů, která se souhrnně označuje jako lex Visigothorum.

Vizigótská sbírka byla publikována r. 506. Podle nařízení krále měla být výlučným zákoníkem římského práva.

Obsahuje takto uspořádaný materiál :

1. rozsáhlý výbor z konstitucí Theodosiova kodexu; originální text je doplňován tzv. interpretací, jež stručně shrnuje (sumarizuje) obsah každého ustanovení;
2. výbor posttheodosiánských novel s interpretací;
3. Liber Gai - stručný výtah z Gaiovy učebnice práva;
4. Paulovy Sentence (s interpretací);
5. 22 konstitucí z kodexu Gregoriova, 2 konstituce z kodexu Hermogenianova (s interpretací) a
6. jedno místo z Respons Papinianových.

Sbírka, jež byla rozšířena pod různými názvy (Liber legum, Lex Romana Visigothorum, dnes užíváme obyčejně názvu Breviář Alarichův, jenž pochází až z 16. století), neplatila jen ve státě vizigótském. Postupně se jí začalo užívat i v jiných zemích, zejména díky tomu, že podle ní - podle římského práva - žila katolická církev. Až do 11. století byla Lex Romana Visigothorum jedním z hlavních pramenů, ze kterých západní Evropa poznávala římské právo.

Vizigótské kodifikace

První kodifikace germánského práva vznikají již ve druhé polovině 5. století, tedy krátce po tom, co vznikly první germánské státy. Je jistě charakteristické, že nejstarší sbírku máme doloženu právě tam, kde k vytvoření říše došlo nejdříve - u Vizigótů. Kolem r. 475 dal vizigótský král Eurich sepsat "národní" právo do kodexu, který byl patrně velmi rozsáhlý. Usuzujeme tak ze skutečnosti, že jeho dochovaný fragment pojednává o jednotlivých právních institucích velmi obšírně a že dochované číslo-

vání statí je na germánskou kodifikaci nebývale vysoké (dochovaly se články 276 - 336, jež zřejmě nestály na konci, ale asi někde v polovině kodifikace).

Obsah Eurichovy sbírky tvoří : zápis vizigótského obyčejového práva, zákony krále Euricha (možná, že i některých jeho předchůdců na trůně) a normy práva římského. Dodejme hned, že posledních je v dochovaném fragmentu mnoho a že zřejmě i v ostatním textu jich nebylo málo.

Důvody přejímání římského práva jsou nasnadě. Vizigótské právo vyrostlo z vizigótských rodových obyčejů a zvyklostí a ty nezbytně byly velmi primitivní. V nové společenské situaci se objevila celá řada poměrů a vztahů, se kterými starý systém nepočítal, a ani počítat nemohl. A tak tam, kde vizigótské právo nepostačovalo, sahalo se po právu římském a jím byly vyplňovány mezery, někdy i nahrazovány normy národní : to zejména v situacích, kde římská úprava byla lepší a výhodnější.

Skutečnost, že římské prvky pronikají do germánských právních systémů, nazýváme romanizací germánského práva. Codex Euricianus je kodifikace romanizovaná velmi silně.

Codex Euricianus se stal základem dalšího vývoje vizigótského práva psaného. Jeho text byl postupem doby několikrát zrevidován a doplněn novými královskými zákony. Poprvé ve druhé polovině 6. století za vlády krále Leovigilda : veden snahou odstranit rozdíly mezi právním systémem Římanů a Vizigótů, přepracoval Leovigild Eurichův kodex a doplnil jej vlastními výnosy a zákony. Tak vznikl tzv. Codex revisus Leovigildi, zákoník, jehož charakteristickým rysem je zesílení romanizace vizigótského práva.

K novým úpravám kodifikace došlo za vlády krále Reccesvinda (649 - 672) a Erwiga (680 - 689).

Reccesvind rozmnožil především sbírku o zákony, jež byly publikovány po vydání Leovigildova kodexu, připojil také bohatou legislativu vlastní. Takto rozšířenou kodifikaci systematicky uspořádal a po římském vzoru rozdělil na 12 knih : knihy

se dělí na tituly, jednotlivé tituly jsou tvořeny tzv. kapi-
tolami (nebo érami - erae), tj. královskými výnosy samými.
Každá éra má označení : ty, které byly převzaty z kodexu
Leovigildova, jsou nadepisovány Antigua (sc.lex, tedy starý
zákon), zákony vydané později nesou jméno svého autora - toho
kterého vizigótského krále.

Reccesvindovou redakcí byla romanizace vizigótského práva
dovedena již tak daleko, že král, aniž by se lekal obtíží,
mohl svůj zákoník prohlásiti za platný kodex nejen pro germán-
ské, ale i římské obyvatelstvo říše. Tím byl zrušen dualismus
práva, Lex Romana Visigothorum zakázána a nová sbírka (Lex
Visigothorum Reccesvindiana anebo Liber iudiciorum nazývaná)
nabyla teritoriální účinnosti.

Změny, které v zákoníku provedl král Erwig ve druhé polo-
vině 7.století nebyly již zdaleka tak významné. Kodex byl vlast-
ně jen doplněn novými zákony a některé starší zákonné texty
byly zrevidovány.

Kdy a kdo zařadil do sbírky výnosy Erwigových nástupců,
králů Egiky (687-702) a Witizy (700-710), není známo. Protože
zřejmě nešlo o doplňky oficiální, říkáme sbírce, jež tyto nej-
mladší vrstvy vizigótského zákonodárství obsahuje "Lex Visigotho-
rum vulgata."

Roku 711 vizigótská říše zanikla vpádem Arabů z jihu (přes
Gibřaltar). Lex Visigothorum však z užívání nevyšla. Žili podle
ní Vizigótové, usazení na území, jež nebylo okupováno (Pyre-
nejská oblast a jihozápadní část dnešní Francie). Jak byl poz-
ději dobýván Pyrenejský poloostrov nazpět (tzv. reconquista),
obnovovala se platnost kodexu : ve španělských překladech (pod
názvy Fuero Juzgo, Fuero de Cordoba apod.) se sbírky užívalo
zejména jako práva městského.

Lex Visigothorum je svými kořeny nejstarší, svým konečným
rozsahem potom největší sbírka germánského práva, jež byla v
raném středověku pořizena. Dodát třeba ovšem jedno : vedle
oficiálního "královského" práva, užívalo se ve vizigótském stá-
tě velmi vydatně i starých germánských obyčejů a zvyklostí, a
to často přes zákonný zákaz. Když zaniklo vizigótské království,
začaly tyto potlačované normy pronikat do různých zápisů špa-
nělského práva, zejména do tzv. "fueros" - tj. sbírek, jež v
období reconquisty byly za vydatné účasti lidu pořizovány pro
jednotlivé znovu dobyté kraje.

- Nejstarší dochovanou vizigótskou právní sbírkou je tzv. Codex Euricianus, jehož správný název je Codex Alarici.
- Codex Euricianus/ Codex Alarici pravděpodobně vzniká kolem 475 a nechává ho sepsat král Eurich. O obsahuje vizigótské právo. Dochovaly se nám jen fragmenty – nejobsáhlejší část je v palimpsestu Národní knihovny v Paříži (Codex Latinus 12161), jen část fragmentů je stále čitelná.
- Codex Euricianus reguloval vztahy Gótů mezi sebou a vztahy mezi Góty a Římany. Právní vztahy mezi románským obyvatelstvem se nadále řídily Theodosiánovým kodexem, později Lex Romana Visigothorum.
- Codex Euricianus obsahuje, mimo jiné ustanovení týkající se sporů o hranice a zvláště o otázkách, které vznikly z rozdělení země mezi usedlými Góty a římskými vlastníky půdy. Dále obsahuje úpravu půjčky, kupí smlouvu, darování, manželství a dědictví. Kodex je psán v dobré latině, při jeho přípravě měli římsští právníci hlavní roli. Codex Euricianus je svědkem pokročilé romanizaci Vizigótů. Codex Euricianus později sloužil jako základ pro Lex Baiuvariorum.